

PREDLOG LETNEGA NAČRT NAKUPA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA

2024

(predlog se popravi v veljaven letni načrt po sprejetju finančnih proračunov vseh petih občin ustanoviteljic za leto 2024 in po prejetju pogodbe o sofinanciranju nakupa gradiva s strani Ministrstva za kulturo)

1 UVOD

1.1 Poslanstvo knjižnice in pomen knjižnične zbirke

Knjižnična zbirka je jedro knjižnice in ključnega pomena za zagotavljanje optimalne knjižnične dejavnosti in s tem uresničevanje poslanstva knjižnice v določenem lokalnem okolju in delovanja knjižnice kot ponudnika kulturne storitve v širšem okolju.

Da je oblikovanje knjižnične zbirke ena temeljnih knjižničnih dejavnosti izhaja iz Zakona o knjižničarstvu (Ur. l. RS, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15), ki v 6. členu pravi, da Knjižnica v skladu s strokovnimi načeli organizira zbirko knjižničnega gradiva in virov informacij z namenom zagotavljati posameznikom in skupinam dostopnost in uporabo:

- lastnega gradiva in z njim povezanih informacij,
- medknjižnične izposoje,
- zunanjih dostopnih informacijskih virov.

Oblikovanje knjižnične zbirke mora biti dobro zasnovano in vodeno, saj nanjo vplivajo najrazličnejši dejavniki.

1.2 Namen dokumenta

Letni načrt nakupa knjižničnega gradiva je dokument, ki določa osnovne kriterije za nakup knjižničnega gradiva v koledarskem letu. Osnove za oblikovanje kriterijev in meril izhajajo iz:

- zakonodaje na področju knjižnične dejavnosti, konkretno predvsem iz: Zakona o knjižničarstvu (Ur. l. RS, št. 87/01, 92/15), Pravilnika o pogojih za opravljanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Ur. l. RS, št. 73/2003), Strokovnih priporočil in standardov za splošne knjižnice (2018-2028), Uredbe o osnovnih storitvah knjižnic (Ur. l. RS, št. 29/2003), priporočil Nacionalnega programa na področju kulture;
- Strateškega načrta Knjižnice Radlje ob Dravi 2020-2024;
- posebnosti okolja, posebne potrebe nekaterih skupin prebivalcev v domačem okolju;
- posebnosti in cilji lokalnih skupnosti.

2 CILJI, KI JIH ŽELIMO V LETU 2024 Z NAČRTOVANIM NAKUPOM KNJIŽNIČNEGA GRADIVA DOSEČI in NAČRTOVANA FINANČNA SREDSTVA

Z jasno opredeljenimi cilji v letnem načrtu nakupa gradiva želi knjižnica doseči sistematično izgradnjo zbirke, omogočiti transparentnost izgradnje ter pojasniti racionalnost uporabe sredstev, pridobljenih za nakup gradiva. Določeni cilji so trajno postavljeni, saj njih doseganje pomeni trajno izpolnjevanje poslanstva knjižnice, določeni cilji pa so podrejeni trenutnim situacijam, ki narekujejo začasno ravnanje, s katerim se zagotavlja izvajanje osnovnih storitev knjižnice.

2.1 Cilji, ki jih želimo doseči v letu 2024 z načrtovanim nakupom knjižničnega gradiva

Glede na stanje knjižnične zbirke, ki v vseh enotah (oddelkih) knjižnice dosega kriterij po številu enot na prebivalca, ne pa tudi kriterija aktualnosti in vsebinske ustreznosti, bi bila potrebna dosti višja sredstva za ustrezno dopolnitev obstoječe zbirke. Situaciji ustrežna bo morala biti vsaka posamezna odločitev za nakup gradiva in lociranje le tega v organizacijsko mrežo knjižnice, da bodo zagotovljeni glavni cilji, ki jih knjižnica želi trajno dosegati:

1) Enaka dostopnost aktualnega knjižničnega gradiva za vse prebivalce na območju knjižnice, kar bomo dosegli:

- z aktualiziranjem knjižnične zbirke z nakupi pod ugodnejšimi pogoji: prednaročila, kasnejši dokupi za enote in drugimi ukrepi, s katerimi bomo lahko kupili več aktualnega gradiva,

- z zmanjševanjem razlik v knjižnični ponudbi med različnimi okolji – enaka ponudba za vse naše uporabnike z dopolnjevanjem gradiva med oddelki in medoddelčno izposajo,
- z dostopom do gradiv za posebne skupine oseb (slepi in slabovidni, starejši uporabniki, varovanci varstveno delovnega centra, učenci oddelka osnovne šole s prilagojenim programom, tujci na začasnem delu pri nas, brezposelni in socialno ogroženi) v vseh enotah knjižnice,
- z dostopom do elektronskih knjig v slovenskem jeziku ter z ustreznim dopolnjevanjem ponudbe elektronskih knjig,
- s sprotnim obveščanjem o nakupu novih naslovov gradiva, pripravami seznamov novosti ter z izpostavljanjem novega gradiva, predvsem tistega, ki v slovenskem medijskem prostoru ni dovolj propagirano.

2) Razvijanje bralne kulture in informacijske pismenosti, kar bomo dosegli:

- s prioriteto nakupa gradiva, potrebnega za izvajanje vseh oblik razvijanja in dviga bralne kulture: pravljичnih ur in drugih oblik za najmlajše, osnovnošolce in srednješolce, bralne značke za odrasle, bralno-pogovornih srečanj v sodelovanju z društvi upokojencev in društvi invalidov, bralnih ur v domu za starejše občane v Radljah, literarnih večerov in predstavitev knjig, tematskih razstav o knjigah in pisateljih, označevanja in izpostavljanja nagrajenih slovenskih knjig in za nagrade ter priznanja nominiranih knjig slovenskih avtorjev,
- z razvijanjem novih oblik spodbud za branje za različne starostne skupine,
- s ponudbo raznovrstnega kakovostnega gradiva na različnih medijskih nosilcih,
- s ponudbo aktualnega strokovnega gradiva z vseh tematskih področij, izbranega glede na specifične potrebe okolja,
- z dostopom do informacij ter podatkovnih zbirk in izvajanjem brezplačnega usposabljanja za uporabo zbirk.

3) Utrjevanje zaupanja pri uporabnikih knjižnice do svojih lokalnih knjižnic in posledično povečanje uporabe knjižničnih storitev, kar bomo dosegli:

- s pozornim spremljanjem specifičnih potreb v lokalnem okolju in upoštevanju letnih ter prilagoditvijo knjižnične dejavnosti,
- s povezovanjem z drugimi knjižnicami in učinkovito medknjižnično izposajo ter ostalo izmenjavo podatkov in informacij,
- z zagotavljanjem brezplačne in učinkovite medoddelčne izposoje in učinkovitega kroženja gradiva v mreži knjižnice,
- s prizadevanjem, da se stroški uporabe knjižnice za končnega uporabnika čim bolj znižajo in prilagajajo uporabnikovim situacijam.

2.2 Pregled načrtovanih finančnih sredstev za nakup knjižničnega gradiva v letu 2024

Uresničitev zadanih ciljev je v največji meri odvisna od finančnih sredstev, ki jih bomo v naslednjem letu za nakup knjižničnega gradiva prejeli od občin ustanoviteljic, Ministrstva za kulturo in prispevali iz lastnih dohodkov. V spodnji tabeli so navedena sredstva, ki jih načrtujemo za posamezno vrsto gradiva. Dejanska sredstva lahko odstopajo od načrtovanih, odvisno od sprejetih proračunov občin, odločitve ministrstva in razpoložljivih sredstev iz lastnih dohodkov knjižnice.

Viri sredstev	Načrtovani prihodki za nakup gradiva		Število izvodov		Povprečna cena na izvod	
Ministrstvo za kulturo	Knjižno	11.903 €	Knjižno	518	Knjižno	23 €
	Neknjižno	0 €	Neknjižno	0	Neknjižno	0 €
	Periodika	0 €	Periodika	0	Periodika	0 €
	e-knjige	2.000 €	e-knjige	322	e-knjige	6,2 €
	zvočne e-k	1.725 €	zvočne e-k	100	zvočne e-k	17 €
SKUPAJ	15.628 €		940		16,6 €	

Knjižnica Radlje ob Dravi: PREDLOG letnega načrta nakupa knjižničnega gradiva 2024

Občine: Radlje ob Dravi, Muta, Vuzenica, Podvelka in Ribnica na Pohorju	Knjižno	25.844 €	Knjižno	1.124	Knjižno	23 €
	Neknjižno	1.000 €	Neknjižno	50	Neknjižno	20 €
	Periodika	9.200 €	Periodika	180	Periodika	51 €
	e-knjige	0 €	e-knjige	0	e-knjige	0 €
	zvočne e-k	0 €	zvočne e-k	0	zvočne e-k	0 €
SKUPAJ		36.044 €		1.354		26,7 €
Lastna sredstva	Knjižno	3.000 €	Knjižno	130	Knjižno	23 €
	Neknjižno	0 €	Neknjižno	0	Neknjižno	0 €
	Periodika	0 €	Periodika	0	Periodika	0 €
	e-knjige	0 €	e-knjige	0	e-knjige	0 €
	zvočne e-k	0 €	zvočne e-k	0	zvočne e-k	0 €
SKUPAJ		3.000 €		130		23 €
SKUPAJ	Knjižno	40.747 €	Knjižno	1.772	Knjižno	23 €
	Neknjižno	1.000 €	Neknjižno	50	Neknjižno	20 €
	Periodika	9.200 €	Periodika	180	Periodika	51 €
	e-knjige	2.000 €	e-knjige	322	e-knjige	6,2 €
	zvočne e-k	1.725 €	zvočne e-k	100	zvočne e-k	17 €
SKUPAJ		54.672 €		2.414		22,6 €

	Načrtovano število enot	Št. enot na prebivalca
Knjižno gradivo	1.772	0,113
Neknjižno gradivo in periodika	230	0,015
e-knjige-naslovi	322	0,021
zvočne e-knjige-naslovi	100	0,006
SKUPAJ	2.424	0,154

2.2.1 Sredstva iz proračuna občin ustanoviteljic

Nekatere občine ustanoviteljice so načrtovana sredstva za nakup knjižničnega gradiva v letu 2024 ohranile na ravni namenskih sredstev v letu 2023, dve občini sta namenska sredstva povečali. Sredstva zadoščajo za nakup osnovnega gradiva za najnujnejše potrebe uporabnikov. Kljub trajnemu opozarjanju na ključni pomen knjižnične zbirke kot osnovne knjižnične ponudbe in predpogoju za učinkovito izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja, občine razlagajo relativno nizka sredstva za nakup gradiva z dejstvom, da imajo prednost investicije in transferji, ki so za prebivalce območja življenjskega pomena. Nabavna strategija in oblikovanje knjižnične zbirke bo v letu 2024 prilagojena razmeram in stanju.

2.2.2 Sredstva Ministrstva za kulturo

Z načrtovanimi sredstvi, pridobljenimi na podlagi neposrednega poziva Ministrstva za kulturo RS, načrtuje knjižnica nakup aktualnega kakovostnega knjižničnega gradiva, namenjenega za potrebe kulture, izobraževanja, raziskovanja in informiranja vseh ciljnih skupin uporabnikov.

Seveda obstaja možnost, da se bo tako višina kot namembnost sredstev tekom leta še spremenila.

2.2.3 Lastna sredstva

Z lastnimi sredstvi bo knjižnica dokupila predvsem gradivo, s katerim se bodo dopolnjevale knjižnične zbirke posameznih knjižničnih enot (oddelkov) in s tem zagotavljala enaka dostopnost aktualnega gradiva za vse prebivalce na območju

knjižnice. Načrtovana sredstva se lahko seveda tekom leta spremenijo glede na finančno situacijo.

3 VSEBINSKA IZHODIŠČA ZA DOPOLNJEVANJE KNJIŽNIČNE ZBIRKE

Vsebinska izhodišča, na podlagi katerih se oblikuje knjižnična zbirka, so izpeljana iz zakonskih podlag in strokovnih priporočil. Odvisno od okoliščin, na katere vplivajo predvsem zagotovljena finančna sredstva in posebne potrebe okolja v nekem obdobju, se določi upoštevanje vsebinskih izhodišč pri načrtovanju nakupa za posamezno koledarsko leto.

3.1 Vsebinska izhodišča v letu 2024

Iz spodnje tabele so razvidna vsebinska izhodišča in upoštevanje izhodišč v letu 2024, kot jih narekuje predvidena situacija. Pri odločanju o odstopanjih je bilo osnovno vodilo doseganje načrtovanih ciljev in obvladovanje takojšnjih in dolgoročnih negativnih posledic zaradi zmanjševanja finančnih sredstev za nakup gradiva.

		normativna podlaga: Strokovna priporočila in standardi za knjižnice 2018-2028	nakup v letu 2024 z načrtovanimi finančnimi sredstvi	v primeru zmanjšanja načrtovanih sredstev	v primeru povečanja načrtovanih sredstev
1	SKUPAJ nakup KNJIŽNEGA gradiva	vsaj 250 izvodov na 1000 preb.	113 izvodov na 1000 preb., kar je: 1.772 izvodov 1.266 naslovov	ustrezno manj	ustrezno več
2	OD SKUPNEGA nakup kakovostnih leposlovnih knjig za odrasle	do 35 % vseh naslovov	665 izvodov 443 naslovov	ustrezno manj	ustrezno več
3	OD SKUPNEGA nakup kakovostnega leposlovja za otroke in mladino	do 15 % vseh naslovov	285 izvodov 190 naslovov	ustrezno manj	ustrezno več
4	OD SKUPNEGA nakup strokovnih knjig za odrasle	do 35 % vseh naslovov	575 izvodov 443 naslovov	ustrezno manj	ustrezno več
5	OD SKUPNEGA nakup kakovostnega poučnega gradiva za otroke in mladino	do 15 % vseh naslovov	247 izvodov 190 naslovov	ustrezno manj	ustrezno več
6	nakup NEKNJIŽNEGA gradiva		3 izvodi na 1000 preb., kar je 50 izvodov 45 naslovov	ustrezno manj	ustrezno več
7	nakup e-knjig		Nakup: 65 naslovov + osnovni paket 257 naslovov= 322 naslovov	ustrezno manj	ustrezno več
8	nakup zvočnih		100 naslovov=	enako	ustrezno

	e-knjig		5200 licenc = hkratnih možnih izposoj		več
9	nakup periodike za osrednjo knjižnico	vsaj 100 naslovov	100 naslovov	enako	enako
10	nakup periodike za posamezno organizacijsko enoto	vsaj 30 naslovov	20 naslovov	enako	enako
11	razmerje med strokovnim in leposlovnim gradivom	strokovno:leposlovno gradivo = 50:50%	50:50 v OK in približevanje 50:50 v krajevnih knjižnicah	več leposlovnega gradiva kot strokovnega	enako
12	odstotek gradiva za otroke do 15. leta	25 -30 % (oziroma se upošteva delež otrok in mladine med prebivalci)	30 %	enako	32 %

3.2 Obrazložitev vsebinskih izhodišč ter odstopanj pri posameznih izhodiščih

1) V letu 2024 načrtujemo nakup 0,113 izvodov knjižnega gradiva na prebivalca, to je 1772 enot gradiva. Izračun temelji na predvidenih sredstvih za nakup gradiva ter na oceni povprečne cene kosa gradiva, ki znaša za leto 2024 23 €. Razmerje med predvidenimi izvodi in naslovi predvideva večjo pestrost gradiva, torej tudi večjo razpršenost v mreži knjižnice. Če bo sredstev za nakup več, bomo lahko kupili več izvodov posameznega naslova in s tem povečali dostopnost gradiva. Število izvodov se bo povečalo, če bomo uspeli znižati povprečno ceno gradiva, kar načrtujemo z:

- večjim nakupom broširanih izdaj leposlovnih knjig, predvsem za posamezne organizacijske enote knjižnice, kjer je obrat gradiva nižji,
- z nakupom gradiva v prednaročilih,
- z dokupom gradiva za enote po akcijskih cenah.

V primeru, da se bodo sredstva za nakup znižala, bomo ustrezno zmanjšali nakup knjig, v nasprotnem primeru: če bi se sredstva med letom povečala, bomo nakup knjig ustrezno povečali.

2) V letu 2024 načrtujemo s sredstvi Ministrstva za kulturo, ki jih bomo pridobili na podlagi prijave na neposredni poziv za sofinanciranje nakupa knjižnega gradiva, nakup 518 izvodov knjig.

Knjige bodo razporejene po vseh enotah knjižnice, pri čemer se bodo upoštevale značilnosti posameznega okolja, navade bralcev ter vsebinske potrebe pri oblikovanju posamezne knjižnične zbirke, da se dosežejo dolgoročno in kratkoročno zastavljeni cilji izvajanja knjižnične dejavnosti v posamezni lokalni skupnosti. Prednost bodo imele publikacije, ki jih uporabljamo pri dejavnostih za spodbujanje branja in splošnega dviga bralne kulture pri različnih ciljnih skupinah uporabnikov.

Predvideno razporeditev knjig v mreži knjižnice prikazuje spodnja tabela:

Organizacijska enota	Predvideno število izvodov			
	leposlovne knjige za odrasle	leposlovje za otroke in mladino	strokovne knjige za odrasle	poučne knjige za otroke in mladino
Osrednja knjižnica Radlje	75	32	65	27
Knjižnica Muta	43	18	37	16
Knjižnica Podvelka	29	12	25	11
Knjižnica Ribnica na Pohorju	14	6	13	5
Knjižnica Vuzenica	34	14	29	13
skupaj	195	82	169	72

Pri predvidevanjih se seveda dopuščajo odstopanja, ki so odvisna predvsem od ustreznosti ponudbe ter od morebitnih sprememb financiranja. V primeru znižanja sredstev, bo najverjetneje nakup nižji, v nasprotnem primeru pa se lahko poveča.

3) V letu 2024 načrtujemo nakup 50 enot neknjižnega gradiva. Izračun temelji na predvidenih sredstvih za nakup gradiva ter na oceni povprečne cene kosa gradiva, ki znaša za leto 2024 20 €. Pri oblikovanju notranje vsebinske strukture nakupa neknjižnega gradiva ima na eni strani prednost gradivo, ki zadovoljuje potrebe skupin ljudi s posebnimi potrebami, to so: zvočne knjige za slabovidne in slepe, jezikovni tečajji za učenje slovenskega jezika za tujce na začasnem delu pri nas ter jezikovni tečajji za učenje tujih jezikov, gradivo z izobraževalno in poljudnoznanstveno vsebino z različnih strokovnih področij in gradivo za podporo neformalnemu učenju, namenjeno brezposelnim in osebam, ki se želijo dodatno izobraževati ali samozaposliti. Na drugi strani pa želimo z neknjižnim video gradivom aktualizirati knjižnično ponudbo z aktualnimi filmi, risankami in ostalimi priljubljenimi žanri na video nosilcih, ker nam le ti povečajo obisk in tovrstno gradivo še vedno doseže visok obrat v izposoji. Med aktualno ponudbo neknjižnega gradiva spadajo tudi igrače, ki jih izbiramo glede na didaktične in oblikovne standarde in so del stalne knjižnične ponudbe, namenjene uporabi v knjižnici. Hkrati so pripomoček za izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja in pismenosti. Povprečna cena je ocenjena glede na doseženo v letu 2023 in lahko nekoliko niha, odvisno od izraženih potreb in ponudbe med letom. V primeru, da se bodo sredstva za nakup znižala, bomo ustrezno zmanjšali nakup neknjižnega gradiva, v nasprotnem primeru: če bi se sredstva med letom povečala, bomo nakup ustrezno povečali.

4) V letu 2024 načrtujemo nakup 0,021 naslovov e-knjig v slovenskem jeziku na prebivalca, to je 21 naslovov na 1000 prebivalcev. Izraženo v konkretnih številkah načrtujemo nakup 65 naslovov e-knjig, oziroma 325 izvodov/licenc, h katerim prištejemo s pogodbo zagotovljen osnovni paket e-knjig: 257 naslovov, oziroma 3.855 licenc – ker je za vsak naslov iz osnovnega paketa omogočena hkratna izposoja 15 članom. Glavni vsebinski kriterij za dokup e-knjig bo aktualnost gradiva, saj je smiselnost ponudbe e-knjig v naših knjižnicah še vedno dopolnitev ponudbe takrat, ko so knjige najbolj iskane in se z e-knjigami razbremenijo čakalne vrste za posamezni naslov. Načrtovano število, ki ga želimo omogočiti svojim uporabnikom, je v tem trenutku realno, se pa lahko bistveno spremeni ob spremenjenih pogojih ponudnika elektronskih publikacij v slovenskem jeziku.

5) V letu 2024 načrtujemo nakup vsaj 100 naslovov zvočnih e-knjig na portalu Audibook. Odvisno od uporabe in povpraševanja bomo kupili še dodatne izvide aktualnih zvočnih knjig.

6) V letu 2024 načrtujemo v osrednji knjižnici v Radljah ob Dravi nakup vsaj 100 tekočih naslovov periodičnega tiska, ki je tudi po strukturi usklajeno z osnovnimi potrebami okolja. Povečanje ali zmanjšanje sredstev za nakup gradiva ne bosta bistveno vplivala na nakup periodičnega tiska. Bralci revij in časopisov so namreč v knjižnici tisti uporabniki, ki se zaradi ponudbe periodike stalno vračajo in vedno bolj uporabljajo tudi drugo ponudbo knjižnice.

7) V letu 2024 načrtujemo nakup povprečno 20 tekočih naslovov periodičnega tiska na posamezno organizacijsko enoto. Tudi sedaj kupimo povprečno 20 naslovov na organizacijsko enoto. Povečanje ali zmanjšanje sredstev za nakup gradiva ne bosta bistveno vplivala na nakup periodičnega tiska.

8) V letu 2024 je načrtovano razmerje naslovov med strokovnim in leposlovnim gradivom 50 : 50 v vseh knjižnicah in v knjižnici kot celoti. V primeru nižjih sredstev in s tem poudarjenim upoštevanjem potreb posameznega okolja in vloge knjižnice v posameznem okolju, lahko pride do odstopanj tako, da se poveča delež nakupa leposlovnega gradiva za posamezno knjižnico v mreži. Tudi sicer je zaradi nižjih sredstev pri dopolnjevanju zbirke potrebno še dosledneje upoštevati kriterije za nakup:

- strokovnega gradiva: potrebe in značilnosti okolja (vsako posamezno okolje, ki ga pokriva org. enota knjižnice), raznovrstnost kupljenega gradiva, vsebinska uravnoteženost z upoštevanjem zastopanosti različnih tematskih oziroma predmetnih področji,

- leposlovnega gradiva: kvaliteta, zastopanost različnih leposlovnih zvrsti, gradivo podpira doseganje cilja razvoja in dviga bralne kulture, torej podpira in omogoča izvajanje dejavnosti, ki jih organiziramo v knjižnici ali so organizirane v našem okolju z namenom dviga in razvoja bralne kulture, ustrezna zastopanost naslovov leposlovja slovenskih avtorjev, ponatisov, nagrajenih knjig za otroke, mladino in odrasle, naslovov publikacij v javnem interesu, katerih izdajo finančno podpira Javna agencija za knjigo v okviru založniških programov in projektov s področja kulture. Če bodo sredstva za nakup gradiva zmanjšana, ostane razmerje enako, v primeru povišanja sredstev, pa se bo razmerje ustrezno spremenilo v smeri povečanja nakupa naslovov strokovne literature.

9) Načrtovani delež naslovov za otroke in mladino znaša v letu 2024 30 % naslovov vsega kupljenega gradiva. V Knjižnico Radlje ob Dravi je včlanjenih več kot 60 % otrok in mladih do 15. leta starosti, v osrednjo knjižnico Radlje kar 88 %, zaradi česar je aktualizacija knjižnične zbirke za otroke še toliko nujnejša. Gradivo za otroke in mladino obsega gradivo za mlade do 15. leta starosti in zajema tako strokovno kot leposlovno gradivo. Tudi razmerje med leposlovnim in strokovnim gradivom za otroke načrtujemo 50 : 50, pri čemer so kriteriji za nakup enaki kot kriteriji za nakup literature za odrasle, le da se upoštevajo komponente, ki so pri gradivu za otroke in mlade prisotne: didaktična vrednost gradiv in ustreznost glede na starostne stopnje ter sporočilna in likovna vrednost slikanic ter drugega slikovnega gradiva. Ustrezno morajo biti zastopane slovenske izvirne slikanice in vsa nagrajena dela slovenskih avtorjev za otroke. Kriteriji se ob nižjih sredstvih za nakup dosledno upoštevajo. Če bodo sredstva za nakup gradiva zmanjšana, ostane delež gradiva za otroke enak, v primeru povišanja sredstev, pa se bo delež ustrezno znižal.

4 KRITERIJI PRI NAČRTOVANJU NAKUPA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA

Kriteriji, ki jih upoštevamo pri načrtovanju in izvedbi nakupa knjižničnega gradiva so vodila, na podlagi katerih se odločamo. Glede na pomen nakupa gradiva in na njegove posledice je posebej pomembno dosledno upoštevanje kriterijev v obdobjih, ko je sredstev za nakup gradiva manj. Z vsakoletnim nakupom in skupnim prirastom gradiva ter odpisom gradiva se namreč oblikuje najvitalnejši del knjižnice: njena knjižnična zbirka. Da bi knjižnica uspešno delovala, je potrebno knjižnično zbirko redno vzdrževati tako po obsegu, strukturi kot po aktualnosti. Manjše kot so zbirke, opaznejši so odkloni in tudi posledice, ki jih beležimo s statističnim spremljanjem uporabe knjižničnih storitev in s spremljanjem odziva uporabnikov.

4.1 Upoštevanje informacijskih, izobraževalnih, raziskovalnih in kulturnih potreb okolja

Te potrebe je potrebno sproti spremljati, saj se v posameznih okoljih tudi precej spreminjajo. Upoštevam predvsem potrebe, ki jih lahko s svojim sodelovanjem in s knjižnično ponudbo gradiva zadovoljimo. Potrebe se razkrijejo ob sodelovanju z izobraževalnimi, raziskovalnimi, informacijskimi in kulturnimi institucijami ter ustanovami v našem okolju:

- petimi osnovnimi šolami in njihovimi podružnicami pri zagotavljanju gradiva za izvedbo bralnih projektov: pogovorna srečanja, čajanke s knjigo, knjižne mišice, knjižničarski vajenec, kulturne prireditve, Rastem s knjigo, Počitalci, Bodi kul, beri ful,
- Šolskim centrom Slovenj Gradec – Srednjo šolo Muta: pri izvedbi projekta Rastem s knjigo, Počitalci, Bodi kul, beri ful in vodenimi obiski knjižnice,
- Glasbenimi šolami z nakupom nekaterih notnih gradiv in strokovnega gradiva s področja glasbe,
- kulturnimi društvi, zavodi, ki v svojem programu uresničujejo interese na področju kulture z nakupom tovrstne literature in spremljanjem izdaj na področju kulture,
- organizacijami s področja turizma, ki je v našem okolju v povezavi s ponudbo kulturnih dejavnosti naravni gospodarski potencial in ga lahko okrepimo z nakupom ustreznega gradiva s tega področja,
- organizacijami in posamezniki, ki izvajajo raziskovalno dejavnost in potrebujejo dostop do informacij ter dovolj aktualnega gradiva (serijske publikacije, elektronske baze) za izvedbo raziskav,
- spremljanjem in nakupom domoznanske literature, ki pomeni bogat vir informacij za raziskovalno dejavnost na različnih nivojih institucionalnega, formalnega in neformalnega izobraževanja.

Nakup gradiva, s katerim bomo vsebinsko podprli razvoj naštetih dejavnosti, je povsem upravičen in ima prednost pred drugimi kriteriji, ki ne zagotavljajo podpore izvajanju širše družbenih dejavnosti na omenjenih področjih.

4.2 Oblikovanje in izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja, razvoj bralne kulture in informacijske pismenosti

Spodbujanje branja, načrtno razvijanje bralne kulture in informacijske pismenosti je eden od pomembnejših namenov in ciljev delovanja knjižnice. Nakup gradiva, ki omogoča in podpira aktivnost branja ter razvoj vsakovrstne pismenosti, ima prednost pred nakupom gradiva, ki doseganja teh ciljev ne zagotavlja. Prav tako ima pri odločanju za nakup prednost gradivo, ki je potrebno pri izvajanju organiziranih oblik dejavnosti za spodbujanje branja, razvoj bralne kulture in razvoj pismenosti.

Knjižnica se bo trudila zagotavljati večjo dostopnost kakovostne in raznovrstne knjižne produkcije, promovirati vrhunske slovenske avtorje, izobraževati kadre za spodbujanje branja in razvoj pismenosti ter promovirati knjižnico, znanje in informiranost. Z uvedbo novih dejavnosti, kot je razširitev mesečnih bralnih srečanj na več ciljnih skupin v mreži knjižnic in izvajanjem bralne značke za odrasle Korošci pa bukve beremo, bomo pomen branja ustrezno promovirali in poskrbeli za razvoj ter dvig bralne kulture. Z ustreznim nakupom zahtevnejše in kvalitetne literature in promocijo le-te, pričakujemo v letu 2024 tudi ustrezen dvig izposoje kvalitetnejše literature.

V sodelovanju z osnovnimi šolami in srednjo šolo na svojem območju dopolnjujemo tako svoje dejavnosti kot knjižnično zbirko, da zagotavljamo ustrezno ponudbo aktivnosti za spodbujanje branja in razvoj bralne kulture pri mladih. Dejavnosti nadgrajujemo in posodabljam, da ostajajo za populacijo privlačne.

Nakup literature s posameznih tematskih področij, oziroma t. i. strokovne literature je pomemben za vzdrževanje in razvoj informacijske pismenosti. Pri nakupu moramo upoštevati pestrost in raznovrstnost gradiva, ki ni zgolj knjižno, ampak pogosto kombinirano z drugimi vrstami predstavljanja, predvsem za zadovoljevanje različnih potreb uporabnikov, saj tovrstno gradivo pogosto uporabljajo za izpopolnjevanju v znanju. Pri vsebinski strukturi gradiva je potrebno upoštevati, da so zastopana vsa tematska področja, seveda pa poudarjena tista, za katera so v določenem okolju izražene

večje potrebe. Pri dokupovanju strokovne literature je zelo pomembno upoštevanje obstoječe zbirke in ustrezno dopolnjevanje in izločanje zastarelih gradiv. Informacijsko pismenost uporabniki vzdržujejo in razvijajo tudi z uporabo podatkovnih baz. V povezavi s koroško območno knjižnico uporabnikom omogočamo dostop do arhiva časnika Večer in Press Reader, do katere je članom knjižnice omogočen tudi oddaljen dostop z geslom.

Knjižnica bo pri izboru in nakupu knjižničnega gradiva v letu 2024 upoštevala potrebe za izvajanje dejavnosti razvijanja branja, bralne kulture in informacijske pismenosti v največji meri.

4.3 Upoštevanje značilnih potreb okolja

Značilne potrebe okolja izhajajo iz demografskih, geografskih, ekonomskih, etnografskih značilnosti okolja. Območje, kjer Knjižnica Radlje ob Dravi izvaja knjižnično dejavnost je v glavnem hribovito podeželsko območje, ki se razteza na obeh bregovih Drave in je redko poseljeno. Najgosteje naseljena občina območja doseže naseljenost 88 prebivalcev na km² (občina Muta), sledi občina Radlje s 65,8, nato občine Vuzenica s 53, nato občina Podvelka z 22,7 in najredkeje poseljena občina Ribnica na Pohorju z 19 prebivalci na km². V Sloveniji je gostota poseljenosti 103,6 preb./ km² (Vir: Statistični urad RS, stanje 1.7.2020). Strnjena naselja z več kot 1500 prebivalci so le v občinah Muta, Vuzenica in Radlje. V Ribnici na Pohorju, Podvelki in na Kapli so zaselki še manjši ali je več manjših v okolici knjižnice, zato je še toliko pomembnejša vzpostavitev učinkovite mreže krajevnih knjižnic, ki zagotavlja dostopnost knjižničnih storitev vsem prebivalcem območja.

Knjižnične zbirke posameznih oddelkov se oblikujejo na osnovi potreb v ožjem lokalnem območju. Potrebe ugotavljamo na osnovi podatkov o strukturi prebivalstva in na osnovi izraženih potreb uporabnikov. Pri strukturi prebivalstva ugotavljamo absolutno število oseb po starosti in primerjamo odstotek članstva. Pri sestavljanju notranje strukture nakupa je potrebno upoštevati še številne druge značilnosti posamezne populacije in slediti potrebam uporabnikov ter potencialnih uporabnikov, pri čemer je osnovno ogrodje še vedno priporočeno razmerje gradiva v knjižnični zbirki po strokovnih standardih in priporočilih.

Glede na demografske značilnosti okolja, smo ugotovili, da knjižnica najbolj racionalno uporabi sredstva za nakup knjižničnega gradiva tako, da v osrednji knjižnici v Radljah ob Dravi oblikuje knjižnično zbirko z višjim odstotkom naslovov strokovnega gradiva, v krajevnih knjižnicah pa knjižnično zbirko z višjim odstotkom naslovov leposlovnega gradiva. Strokovno gradivo knjižničnih zbirk posameznih krajevnih knjižnic v glavnem ni ozko strokovno ali študijsko gradivo, pač pa poljudno strokovno gradivo s tematskih področij, ki so populaciji zanimiva in podpirajo njihove poklicne ter prostočasne interese. Študenti in dijaki praviloma obiskujejo osrednjo knjižnico, saj se iz naših občin v večini vozijo na sekundarno in terciarno šolanje drugam, zato je potreba po bogatejši zbirki strokovnega gradiva v osrednji knjižnici večja. V krajevnih knjižnicah je višji tudi odstotek naslovov mladinske literature (do 45 %). Kljub odstopanju v posameznih enotah knjižnice, bi celoten prirast knjižničnega gradiva v posameznem letu moral ustrezati priporočilom standardov: 60 % naslovov strokovnega gradiva, 40 % naslovov leposlovnega gradiva in do 30 % naslovov mladinske literature, ga pa moramo prilagoditi razmeram, predvsem glede na razpoložljiva sredstva.

Pri nakupu neknjižnega gradiva se upoštevajo potrebe in pričakovanja okolja še v večji meri in se nakup oblikuje glede na strukturo uporabnikov. Prav tako je z neknjižnim strokovnim gradivom in zvočnimi knjigami bolje založena osrednja knjižnica v Radljah, v krajevnih knjižnicah je poudarek na nakupu video gradiva za odrasle in mladino ter jezikovnih tečajih.

Serijske publikacije: revije in časopise kupi knjižnica za vse oddelke v mreži, s tem da je največ naslovov na razpolago v osrednji knjižnici v Radljah, kjer je lociran tudi glavni arhiv serijskih publikacij. Zaradi prostora se praviloma po krajevnih knjižnicah serijske publikacije ne arhivirajo. Zbirka serijskih publikacij se oblikuje glede na izražene potrebe okolja. Dodatno se priskrbijo naslovi publikacij iz oddelka osrednje knjižnice. Povprečno bi morali v posameznem letu v vsaki organizacijski enoti knjižnice naročiti 30 naslovov aktualnih serijskih publikacij in v osrednji knjižnici 100 naslovov. Načrti se prilagodijo glede na stanje finančnih sredstev. Potreba po tem gradivu se spremlja in sproti ugotavlja ter primerno ukrepa. Če za določeno publikacijo ni dovolj interesa, se naroči

nova, zato morajo biti informacije o ponudbi in o povpraševanju v lokalnem okolju ažurne.

Pri upoštevanju potreb okolja so pomembni tudi **cilji posamezne lokalne skupnosti**. Dobro sodelovanje z lokalnimi skupnostmi, odkriti dialog in skupno postavljanje ciljev so ključni za uspešno vključitev knjižnice v širšo ponudbo storitev lokalne skupnosti. Pomembno je zavedanje vseh deležnikov, da lahko tudi z nakupom ustreznega gradiva knjižnica pomaga pri uresničevanju posameznih ciljev lokalne skupnosti.

4.4 Upoštevanje posebnih potreb okolja

Posebne potrebe okolja se ugotavljajo s sprotnim pridobivanjem informacij in spremljanju dogajanja ter sprememb v okolju. Knjižnica Radlje ob Dravi v okviru svoje dejavnosti sodeluje tudi z že organiziranimi skupinami oseb s skupnimi potrebami in interesi.

- Dobro sodeluje z Osnovno šolo Muta - oddelkom s prilagojenim programom in z Varstveno delovnim centrom v Radljah, zato upošteva pri načrtovanju nakupa knjižničnega gradiva dodatna sredstva za nakup gradiva, ki omogoča oblike sodelovanja. Predvsem so to predstavitve knjig, nakup knjig z oznako lahko branje in strokovnih knjig ter revij s področja ročnih del in ročnih spretnosti.

- Knjižnica Radlje ob Dravi stalno dopolnjuje zbirko zvočnih knjig na fizičnih nosilcih, knjig z večjim tiskom za slepe in slabovidne uporabnike in knjig za dislektike. V letu 2021 je knjižnica v osrednji enoti uredila kotiček Berem zlahka s prilagojenimi gradivi, ki je razporejeno po skupinah in tako lažje dostopno uporabnikom. S takšno ureditvijo in ustrezno promocijo si je knjižnica med cilje postavila tudi skrbno beleženje uporabe, potreb in posledično dopolnjevanje zbirke s tovrstnim gradivom.

- Knjižnica Radlje ob Dravi je z odprtjem doma za starejše občane oblikovala posebne oblike sodelovanja z starejšimi prebivalci doma. V glavnem se za izvedbo bralnih ur v domu in organiziranih obiskov v knjižnici uporabi gradivo iz obstoječe zbirke, po potrebi se gradivo dokupi v ta namen. V letu 2019 je osrednja knjižnica Radlje pridobila oznako Demenci prijazna točka in posledično je več pozornosti namenjene nakupu tovrstnega gradiva, ki ga ponujamo ob drugem informativnem gradivu.

- Populacija delavcev na začasnem delu iz drugih evropskih držav (Bolgarija, Romunija, Bosna, Kosovo) in njihovih družin je v našem okolju vedno številnejša. To so v veliki meri stalni uporabniki knjižnice in vedno pogosteje tudi člani knjižnice. Zbirka gradiva za njih obsega predvsem slovarje in jezikovne tečaje slovenskega jezika, za otroke in mlade pa gradivo, ki ga priporoči šola. Upabnike, ki se učijo slovenskega jezika, usmerjamo k uporabi gradiva z oddelka lahko branje.

- Nezaposleni in posledično socialno in ekonomsko ogroženi ljudje predstavljajo skupino oseb s posebnimi potrebami, za katere ponudbo knjižnice približamo na več načinov: z uvedbo brezplačnih delavnic, tečajev, predavanj v okviru vseživljenjskega učenja in z nakupom ustreznega gradiva, med katero sodi velik odstotek neknižnega gradiva za uporabo na različnih elektronskih medijih, izobraževalnega gradiva in gradiva, ki jim bo omogočalo lažje soočanje z nastalo situacijo in izboljšalo zaposlitvene možnosti. Nakup tovrstnega gradiva, ki je kupljeno zaradi potrebe izvajanja brezplačnih oblik neformalnega izobraževanja, kot nakup za potrebe uporabe gradiva v knjižnici ali izven nje, je popolnoma upravičen nakup.

4.5 Upoštevanje aktualnosti knjižničnega gradiva

Aktualnost knjižničnega gradiva se zagotovi s sprotnim, pozornim in selektivnim spremljanjem ponudbe na knjižnem trgu in sprotnim spremljanjem potreb okolja ter značilnosti obstoječe knjižnične zbirke. Aktualnost se zagotovi tudi s tem, da se v nakup vključi čim več založnikov: vsaj 50 založb v tekočem koledarskem letu. Starejše gradivo (izdano pred letom 2021), se praviloma kupi v primerih, ko je potrebno:

- nadomestiti izločeno gradivo,
- dopolniti zbirko zaradi povečanega povpraševanja po določenem gradivu ali zaradi novih potreb v okolju, pri čemer se obvezno preveri kvaliteta gradiva,
- dopolniti zbirko z novimi naslovi gradiva ali z dodatnimi izvodi zaradi izvajanja nekaterih dejavnosti knjižnice za uporabnike.

4.6 Upoštevanje enake dostopnosti knjižničnega gradiva za vse prebivalce na območju knjižnice

Enako dostopnost knjižničnega gradiva za vse prebivalce na območju knjižnice bo knjižnica dosegla s:

- knjižničnimi zbirkami, ki bodo čimbolj ustrezale potrebam posameznega okolja v vseh organizacijskih enotah knjižnice,
- dopolnjevanjem posameznih knjižničnih zbirk z gradivom iz drugih oddelkov knjižnice, torej z brezplačno medoddelčno izposajo znotraj knjižnice,
- z omogočanjem medknjižnične izposoje pod čim ugodnejšimi pogoji za člane: tudi v bodoče v sodelovanju s koroško območno knjižnico brezplačno medknjižnično izposajo med štirimi koroškimi splošnimi knjižnicami,
- z aktivnim sodelovanjem s koroško območno knjižnico, da se v okviru zagotavljanja nalog območnih knjižnic kupi gradivo, ki ustrezno dopolnjuje ponudbo naše knjižnice,
- z informiranjem članov o novem gradivu (izpostavljanje knjig, sezname novice, tematske razstave z novim gradivom) na vseh oddelkih knjižnice in preko spleta,
- z dostopnostjo do informacij o kupljenem gradivu v katalogu vzajemnega bibliografskega sistema in s spodbujanjem članov k samostojni uporabi kataloga,
- z omogočanjem izposoje slovenskih elektronskih knjig na portalu Biblos, saj se zavedamo nujnosti uvajanja ponudbe dostopa do elektronskih knjig v slovenskem jeziku in navajanja uporabnikov na elektronsko dostopna slovenska besedila. E-knjige zagotovo imajo pomembno mesto v sedanjih in prihodnjih bralnih navadah uporabnikov in se tega pomena za razvijanje sodobne knjižnične ponudbe zelo dobro zavedamo.

Stopnja dostopnosti knjižničnega gradiva pa je odvisna še od drugih dejavnikov. Knjižnica načrtuje v letu 2024 izboljšanje nekaterih:

- ohranitev odpiralnih časov, ki so bili doseženi v letu 2020 v vseh enotah knjižnice in v primeru odobritve nove zaposlitve, povečanje odpiralnih časov v enotah, kjer je to najbolj potrebno,
- povečanje učinkovitosti knjižnične mreže, kar bo doseženo z osveščanjem članov o izrabi celotne ponudbe, ki jo knjižnica nudi,
- izboljšave v posameznih krajevnih knjižnicah: na Muti in v Vuzenici z dopolnjeno pohištveno opremo in v Podvelki z ustrezno računalniško opremo za uporabnike, s katero se bodo izboljšale možnosti uporabe knjižničnih gradiv v knjižnici in pri izvajanju različnih dejavnosti,
- ustrezna promocija in izraba v letu 2021 urejenega koticčka Berem zlahka, v katerem so po skupinah urejena prilagojena knjižnična gradiva in pripomočki za uporabnike, ki imajo težave pri branju ali razumevanju besedil. Koticček je urejen v osrednji knjižnici Radlje, prav tako je v vsaki krajevni knjižnici prilagojeno gradivo posameznih skupin postavljeno ločeno in primerno označeno.

5 ZAKLJUČEK

Z letnim načrtom nakupa gradiva si je Knjižnica Radlje ob Dravi zadala cilje, ki jih bomo v letu 2024 poskušali uresničiti v največji meri. Zavedamo se pomembnosti ustrezne strategije pri izgradnji knjižnične zbirke in promociji le-te. Želimo, da knjižnica ostane in na nakaterih področjih postane lokalno središče bralne kulture, informacijske pismenosti, spodbujevalka vsakovrstne ustvarjalnosti, osebnostnega razvoja in kraj, kamor se zadovoljni uporabniki znova vračajo. Hkrati želi knjižnica ostati in postati resen, konstruktiven partner ustanovam, društvom, organizacijam s podobnimi cilji pri uresničevanju nacionalnega interesa ter lokalnih interesov v kulturi.

Predlog letnega načrta nakupa knjižničnega gradiva za leto 2024 je objavljen na spletni strani knjižnice Radlje ob Dravi www.knjiznica-radlje.si.

Knjižnica Radlje ob Dravi: PREDLOG letnega načrta nakupa knjižničnega gradiva 2024

Pripravila: Slavica Potnik, direktorica

Radlje ob Dravi, 16.11.2023